

УДК 378.147(489)(045)

Граб М. В.

ORCID 0000-0001-8462-8222

Аспірант, викладач Гуманітарно-педагогічного коледжу
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Україна) E-mail: grabmryana96@gmail.com

ВИЩА ОСВІТА ДАНІЇ: ПРАКТИКО-ЗОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

Останнім часом в Україні спостерігається тяжіння до вивчення досвіду освітніх систем європейських країн. Данія – одна з найбільш економічно розвинутих держав світу з ефективною системою освіти та соціального захисту населення, яка пройшла певний шлях свого історичного становлення під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Мета роботи – проаналізувати особливості вищої освіти в Данії та розкрити її практико-зорієнтований підхід.

Методологія. У процесі написання статті використовувався комплекс методів дослідження: теоретичних (аналіз і синтез, порівняння, систематизація) та емпіричних (аналіз нормативних документів і продуктів діяльності).

Наукова новизна. Автором зацентовано увагу на доцільності та ефективності використання практико-зорієнтованого підходу фахової підготовки майбутніх педагогів Королівства Данії до вітчизняного освітнього середовища. З'ясовано, що система вищої освіти Данії визначається як бінарна, оскільки включає університетський та не університетський сектори: заклади вищою освіти поділяються на три типи (університети, вищі професійні училища та коледжі) і домінує в них не теоретична підготовка майбутніх фахівців, а практико-зорієнтований підхід. Вища освіта безпосередньо фінансується державою, проте закладам дозволено надавати платні додаткові освітні послуги. Аналіз джерел з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що данські студенти в процесі свого навчання вирізняються надзвичайною активністю і спрямованістю, оскільки крім відвідування традиційних лекцій, приймають участь у відкритих дискусіях зі своїми викладачами та однокурсниками, займаються проектною роботою.

Висновки. Система вищої освіти Данії має потужний рівень розвитку і посідає високе місце за низкою показників серед країн Європи і світу. Дослідження відповідної теми дало змогу визначити основні ознаки практичної спрямованості підготовки майбутніх фахівців, зокрема педагогів, які можуть бути ефективно впроваджені у вітчизняну освітню систему.

Ключові слова: Данія, освітня система, фахова підготовка, практико-зорієнтований підхід.

Постановка проблеми. В умовах модернізації освіти та підвищених вимог суспільства до компетентності сучасного педагога необхідним є постійне вдосконалення його професійної підготовки, використання новітніх підходів до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Інтеграційні процеси, що впливають на розвиток системи вищої освіти, зумовлюють необхідність вивчення досвіду європейських країн з метою доцільного використання в Україні.

Однією з найбільш економічно розвинутих держав світу з ефективною системою освіти та соціального захисту населення є Данія. Високий освітній рівень та потужні демократичні традиції сприяють підняттю її на вищі щаблі розвитку. Сучасна Данія належить до країн з високим рівнем розвитку вищої освіти, яка пройшла певний шлях свого історичного становлення під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До внутрішніх факторів варто віднести політичні, економічні, соціальні та культурні чинники; моральні цінності, що історично утверджувалися в цій країні; процеси саморозвитку системи освіти. Стосовно зовнішніх факторів, освіта Данії, як країни Європи, не ізольована від тих процесів, які характеризують сучасний європейський освітній простір: глобалізації, інтернаціоналізації, гуманітаризації, гуманізації, демократизації, безперервності, масовості, технологізації тощо. Зазначимо, що саме інтеграція внутрішніх та зовнішніх чинників обумовлюють сучасний стан функціонування системи вищої освіти Данії, як держави загального добробуту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній педагогічній науці України одним із важливих дослідницьких напрямів є дослідження функціонування вищої освіти за рубежем. На його здійснення спрямовують творчі пошуки науковці Н. Абашкіна, Ю. Бекетова, М. Бершадська, Л. Віннікова, Н. Гайдук, М. Дмитриченко, В. Зубко, О. Карпенко, І. Козубовська, С. Когут, К. Корсак, Т. Кошманова, Н. Лавриченко, Г. Лещук, О. Матвієнко, Н. Микитенко, Н. Ничкало, Н. Пазюра, В. Поліщук, О. Пришляк, Л. Пуховська, А. Сбруєва, Г. Слозанська, С. Сисоєва, В. Семілетко, Г. Товканець та ін.

Розвиток вищої освіти сучасних скандинавських країн, зокрема і Данії, що є складовою частиною європейського освітнього простору, досліджують вітчизняні та зарубіжні науковці: А. Кулікова, Е. Коккерсволд, Р. Лаппен, Р. Лунгстад, О. Огієнко, Я. Петерсон, Р. Расмуссен, А. Роляк [5], Г. Сагач, Н. Шугалій [7] та інші.

Мета роботи – проаналізувати особливості вищої освіти в Данії та розкрити її практико-зорієнтований підхід.

У процесі написання статті використовувався *комплекс методів дослідження*: теоретичних (аналіз і синтез, порівняння, систематизація) та емпіричних (аналіз нормативних документів і продуктів діяльності).

Наукова новизна: зацентровано увагу на доцільності та ефективності використання позитивного досвіду фахової підготовки майбутніх педагогів Данії до вітчизняного освітнього середовища.

Результати дослідження. Ознаками сучасної освітньої модернізації в Данії вважаємо інтернаціоналізацію змісту навчання й відкритість освітньої системи, її інтеграцію в європейський освітній простір; демократизацію; удосконалення фахової підготовки молоді. У цьому зв'язку в країні прийнято низку нормативно-законодавчих документів, серед них: Закон про діяльність закладів середньої освіти, Акт № 459 «Відкрита молодіжна освіта», Наказ Міністерства освіти Данії № 791 про відкриту молодіжну освіту, Закон про професійну освіту та ін.

Аналіз джерел з проблеми дослідження [1; 2; 3; 4; 6] дає підстави стверджувати, що система вищої освіти Данії визначається як бінарна, оскільки передбачає університетський та не університетський сектори. У цій системі університети пропонують програми з поглибленим теоретичним курсом, спрямованим на ґрунтовний науковий пошук, а не університетські заклади – програми професійного навчання високого рівня. В останні роки ці відмінності стають менш відчутними завдяки тому, що, з одного боку, відбувається посилення академічного розвитку не університетського сектору, а з іншого – більша участь університетів у професійно-орієнтованій діяльності [4].

Цінними для нашого дослідження є наукові розвідки О. Карпенко та М. Бершадської, в яких представлено аналітичні матеріали Всесвітньої асоціації університетів щодо розвитку вищої освіти в країнах світу, в тому числі скандинавських [2]. Для аналізу вченими було обрано 43 країни світу і досліджувалися такі освітні показники: 1) охоплення населення у віці 25–64 рр. вищою освітою; 2) індекс освіти (відносні досягнення країни у підвищенні грамотності дорослого населення та збільшення загального показника тих, хто навчається в різних типах навчальних закладів); 3) величина внутрішнього валового продукту на душу населення. Виокремлювалися певні критерії для визначення рівня та місця, з якими пов'язувалася та чи інша держава. З урахуванням одержаних результатів країни були поділені на 3 групи: до першої увійшло 24 країни, до другої – 10, до третьої – 9. У першій групі частка населення з вищою освітою складала переважно від 15 до 30%; індекс освіти від 0,94 до 0,99; величина ВВП на душу населення в загальному – 30335 \$. В інших групах ці показники були нижчими. До першої групи (24 країни) увійшли США, Канада, Австралія, Ізраїль, Великобританія, Японія та інші. За всіма названими показниками до першої групи країн належить і Данія. Кількісні показники цієї країни складають: 1) частка населення з вищою освітою у віці 25–64 р. (у %) – 26; 2) індекс освіти – 0,99; ВВП на душу населення (у \$) – 33570 [2].

Вища освіта у Данії регулюється державою і переважна більшість її ЗВО є державними. Всі вони мають високий ступінь автономії, яка поєднується із жорстким дотриманням національних норм кваліфікації викладачів, ступенів структур і процесу експертизи. Заклади вищої освіти використовують Європейську систему передачі і накопичення кредитів, а по закінченню певної програми студенти одержують дипломи з англomовним додатком. Чимало закладів освіти має міжнародну акредитацію своїх програм. Заклади вищої освіти Данії поділяються на три типи – університети, вищі професійні училища і коледжі. Проаналізуємо їх детальніше.

1. Професійні училища пропонують 2-річні програми професійного навчання в таких галузях як бізнес, технології та інформаційні технології. Вони комбiнують навчання теорії та дослідження із застосуванням отриманих знань на практиці. Зазвичай наприкінці навчання студенти представляють дослідницьку роботу, розробка якої триває 3 місяці.

2. Спеціалізовані коледжі та центри вищої освіти, а також університетські коледжі пропонують розраховані на 3–4 роки програми навчання в галузі бізнесу, освіти, інженерного мистецтва тощо. Теоретичні дослідження, навчання на практиці та дослідницька робота для отримання ступеня бакалавра завжди є невід'ємною частиною програми навчання.

3. Університети мають зобов'язання навчати студентів і проводити дослідження на найвищому міжнародному рівні. Університети в країні є багатопрофільні і вузькоспеціалізовані (педагогіка, машинобудівництво, фармація, сільське господарство, економіка, ветеринарія). Базовий курс навчання в університеті (бакалавр) становить 3 роки, основний (магістр) – 2 роки, додатковий (доктор філософії) – 3 роки. Повний цикл навчання разом із докторантурою мають університети в містах Копенгаген (1479), Орхус (1928), який раніше був цілковито приватним, Одензе (1964), Роскільд (1970), Ольборг (1974). Викладачі закладів університетського рівня зобов'язані вести активну наукову роботу, брати участь в обмінах і міжнародних проектах тощо. Їх поділяють на ад'юнктів (контракт 3 роки) і лекторів (на ставці); доцентів; професорів [2].

Освіта в Данії підпорядкована принципу «навчання для життя». На думку данців навчання має всебічно розвивати особистість, а не перетворювати людину на заручника системи. Знання – для людини, а не людина – для знань. Зазначимо, що саме тому освіта Данії не ставить акцент на теоретичній підготовці, а є більш зорієнтованою на практичну підготовку до професійної діяльності. Університети зобов'язані не лише навчати студентів, а й проводити наукові дослідження, що сприяють формуванню у них практичних навичок. Вища освіта безпосередньо фінансується державою, та закладам дозволено надавати платні додаткові освітні послуги. Частина субвенції обчислюється за нормами на одного студента, кошти на науку та утримання споруд – за іншою методикою. Кошти щороку приходять централізовано, а конкретний розподіл видатків здійснюють ради закладів. Держава фінансує всі заклади незалежно від підпорядкування чи власності на базі законів парламенту про обсяг і розподіл коштів між типами закладів.

Цікавим є той факт, що педагогічна освіта у Данії безкоштовна. Першочергово вона була пов'язана з розповсюдженням християнства в країні. Засади гуманітарно-академічної освіти Данії закладено ще католицькою церквою, а професійно-технічна освіта бере свої початки від ганзейських часів та навчальних осередків гільдій. У XVIII столітті утвердилося розуміння необхідності навчання усього населення. Наприкінці століття данці створили систему підготовки педагогів, що дало змогу розпочати вводити загальну 7-річну освіту з 1814 р. М. Грундвігу країна завдячує більшості демократичних ідей в освіті та принципам свободи і незалежності (його прибічники створили перші недержавні школи), вільного вибору громадянами закладу освіти, рівного доступу тощо. Він був прихильником навчання «для життя», критикував недоліки тогочасної книжкової і схоластичної освіти. Цей гуманістичний імпульс не втрачений і досі, тому система освіти Данії постійно вдосконалюється, маючи на меті як найповнішу реалізацію цих прекрасних цілей і принципів.

Усі програми вищої освіти в Данії вимагають високого рівня володіння англійською мовою. Щоб підтвердити потрібний її рівень, треба пройти відповідне тестування – IELTS, TOEFL, Cambridge ESOL. Іноземні студенти можуть навчатися як на англійських програмах, так і на програмах, де викладання предметів ведеться датською мовою. Але в першому і в другому варіантах треба довести потрібний рівень володіння відповідною мовою. Вища освіта в Данії для громадян країн ЄС, Прибалтики і скандинавських країн, а також для учасників програм обміну – безкоштовна. Також право на безкоштовну освіту мають ті, в кого є дозвіл на постійне проживання в цій країні або тимчасовий дозвіл, який може бути переведений у постійний, та осіб, у яких принаймні один з батьків є громадянином ЄС, Прибалтики або нордичної країни та працює в Данії. Студенти з інших країн, які за статусом свого громадянства мають право на безкоштовну освіту в Данії сплачують вступний внесок, що стягується при подачі заяви на дозвіл на навчання.

Цікавим для вітчизняних ЗВО є і той факт, що вища освіта в Данії є вузькоспеціалізованою і спрямованою на надання студенту більше практичних навичок, ніж теоретичних. Зазвичай навчальні програми не передбачають вивчення предметів загального профілю. Зазначимо, що викладачі закладів вищої освіти паралельно з викладанням працюють за спеціальністю у місцевих компаніях, серед яких чимало і великих міжнародних. Це дає їм можливість передати своїм студентам досвід практичної діяльності. Чимало освітніх установ Данії мають партнерські домовленості з місцевими компаніями і громадськими організаціями, які пропонують у себе стажування. Відповідно, це сприяє формуванню у майбутніх фахівців професійної компетентності. Датські студенти в процесі свого навчання відрізняються надзвичайною активністю і спрямованістю. Крім відвідування традиційних лекцій, вони приймають участь у відкритих дискусіях зі своїми викладачами та однокурсниками, займаються цікавою проектною роботою, вчать критично мислити.

Навчальний тиждень студента, залежно від типу ЗВО, в середньому складається з 10 годин аудиторної підготовки і 30 годин самопідготовки (сюди включається і проектна робота). Оцінювання роботи студента здійснюється через проведення письмових та усних іспитів. Відповідно до чинного законодавства Королівства, у Данії студенти можуть працювати у навчальний період – до 15 годин на тиждень, і на повну ставку упродовж трьох літніх місяців. По завершенню навчання випускник ЗВО для пошуку роботи може залишитися в країні ще на 6 місяців.

У Данії держава максимально прагне підтримувати ті зрушення у вищій освіті, які вона визначає як такі, що сприяють процвітанню нації. Тобто університетська освітня система прагне орієнтуватися, насамперед, на внутрішній ринок країни, а також на найбільш економічно перспективні спеціальності.

Найбільш перспективними для країни напрямами є: фармакологія, інформаційні технології, ветеринарія, педагогіка, менеджмент, будівництво, сільське господарство, юриспруденція тощо. Вони підтримуються державою, яка виділяє більше фінансів на їх розвиток, ніж на інші. Університети Данії надають можливість одержати академічну професію після закінчення двох років навчання, університетський ступінь бакалавра – після трьох років вивчення базової програми, професійний ступінь бакалавра після 3-4 років навчання, а також ступінь під назвою Candidatus, який є аналогом магістратури і присвоюється після 2 додаткових років навчання.

Найбільш престижними і рейтинговими ЗВО Данії вважаються такі: Копенгагенська бізнес-школа, Копенгагенський університет, Королівський університет ветеринарії та сільського господарства. Більша частина програм передбачає навчання датською мовою, проте багато ЗВО через інтернаціоналізацію також пропонують навчання англійською, німецькою та французькою мовами. До закладів вищої освіти зараховують абітурієнтів без іспитів, ґрунтуючись на загальному балі шкільного атестата, який в обов'язковому порядку повинен бути еквівалентним датському атестату. В іншому випадку абітурієнт повинен попередньо пройти спеціальні підготовчі курси. Всі місця в будь-якому ЗВО діляться за 2 системами квот. Перша квота передбачає поділ між тими кандидатами, хто володіє датським або еквівалентним шкільним сертифікатом. Друга квота припускає розподіл місць між тими абітурієнтами, хто потребує індивідуальної оцінки вищої освіти. Варто зазначити, що заклади вищої освіти Данії орієнтовані на міжнародний ринок і пропонують великий вибір програм та індивідуальних курсів; вони обладнані найсучаснішими бібліотеками, лекційними аудиторіями, лабораторіями тощо.

Висновки. Таким чином, Данія виявляє високий рівень відповідальності за стан вищої освіти на різних рівнях: законодавчому, здійсненні фінансування, участі у міжнародних об'єднаннях, забезпеченні співробітництва вищої школи та підприємницьких структур у науково-дослідницькій діяльності. Система вищої освіти цієї країни, як виявив аналіз наукових джерел, має потужний рівень розвитку і посідає високе місце за рядом показників серед країн Європи і світу. Дослідження дало змогу визначити основні ознаки практичної спрямованості освіти Данії. Потребують подальшого дослідження перспективи впровадження позитивного досвіду практичної підготовки майбутніх педагогів Данії в заклади вищої освіти України.

References

1. Зеленова Т. Г., Бурухин С. Ф. Демократичность – национальное наследие в образовании и жизни Дании. *Образование за рубежом*. URL : http://vestnik.yvspu.org/releases/obrazovanie_za_rubegom/5_1/
Zelenova T. H., Burukhyn S. F. (2019). Demokratichnost – natsyonalnoe nasledye v obrazovanii y zhyznyi Danyu [Democracy is a national heritage in the education and life of Denmark]. *Obrazovaniye za rubezhom – Abroad education*. Retrieved from http://vestnik.yvspu.org/releases/obrazovanie_za_rubegom/5_1/
2. Карпенко О., Бершадская М. Высшее образование в странах мира: анализ данных образовательной статистики и глобальных рейтингов в сфере образования. М. : Издательство СГУ, 2009. 244 с.
Karpenko O., Bershadskaia M. (2009). Vushee obrazovanye v stranakh myra: analiz dannukh obrazovatelnoi statystyky y hlobalnykh reytynhov v sfere obrazovaniya [Higher education in the world: analysis of educational statistics and global data in the field of education]. Moscow, Russia : Izdatelstvo SGU.
3. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України : Монографія. Серія «Модернізація вищої освіти: світоглядно-педагогічні проблеми». К. : Педагогічна думка, 2007. 257 с.
Modernizatsiia systemy vyshchoi osvity: sotsialna tsinnist i vartist dlia Ukrainy: Monohrafiia. Seriia «Modernizatsiia vyshchoi osvity: svitohliadno-pedahohichni problemy [Modernization of Higher Education: Social Value and Value for Ukraine: A Monograph. Series «Higher Education Modernization: Pedagogical Issues] (2007). Kyiv, Ukraine : Pedagogichna dumka.
4. Особенности образовательной системы Дании. URL : Learning.ua <https://learning.ua/blog/201903/osoblyvosti-osvitnoi-systemy-danii/ru/>
Osobennosty obrazovatelnoi systemy Danii [Features of the educational system of Denmark]. Retrieved from <https://learning.ua/blog/201903/osoblyvosti-osvitnoi-systemy-danii/ru/>
5. Роляк А. О. Професійна підготовка вчителів у вищих навчальних закладах Данії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 20 с.
Roller A. O. (2011). Profesiina pidhotovka vchyteliv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Danii [Teacher training in higher education of Denmark]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kiev, Ukraine.
6. Федотова Е. Е. Допрофессиональная подготовка молодежи в Дании. *Педагогика*, 2001, № 7. С. 93–96.
Fedotova E. E. (2001). Doprofessionalnaia podhotovka molodezhy v Danii [Pre-vocational training of youth in Denmark]. *Pedagogika – Pedagogy*, 7, 93–96.

7. Шугалій Н. Є. Особливості освіти Данії в аспектах забезпечення її якості та участі в європейських процесах. *Теоретичний та науково-методичний часопис*, 2008. С. 244–254.
 Shugaliy N. E. (2008). Osoblyvosti osvity Danii v aspektakh zabezpechennia yii yakosti ta uchasti v yevropeiskykh protsesakh [Features of Denmark's education in terms of quality assurance and participation in European processes]. *Teoretychnyy ta naukovo-metodychnyy chasopys – Theoretical and scientific-methodological journal*, 244–254.

Hrab M.

ORCID 0000-0001-8462-8222

Ph.D. Student,
 Mukachevo State University
 (Mukachevo, Ukraine) E-mail: grabmaryana96@gmail.com

HIGHER EDUCATION IN DENMARK: A PRACTICAL-ORIENTED APPROACH

Recently in Ukraine there is a tendency to study the experience of the educational systems of European countries. Denmark is one of the most economically advanced country in the world with an effective system of education and social protection for the population, which has gone a long way in its history of being influenced by internal and external factors.

The purpose of the work is to analyze the features of higher education in Denmark and to reveal its practice-oriented approach.

Methodology. *In the process of writing the article a complex of research methods was used: theoretical (analysis and synthesis, comparison, systematization) and empirical (analysis of regulatory documents and products of activity).*

Scientific novelty. *The author focuses on the feasibility and effectiveness of using a practice-oriented approach to the professional training of future teachers of the Kingdom of Denmark in the domestic educational environment. It has been found that the higher education system in Denmark is defined as binary because it involves the university and non-university sectors: the higher education institutions are divided into three types (universities, secondary vocational schools and colleges) and they are dominated not by theoretical training of future specialists, but by a practically oriented approach. Higher education is directly funded by the state, but institutions are allowed to provide paid additional educational services. The analysis of the literature on the problem of research gives reason to claim that the Danish students in their studies are extremely active and focused, because in addition to attending traditional lectures, they participate in open discussions with their teachers and classmates, are engaged in project work.*

Conclusion. *The higher education system of Denmark has a high level of development and is ranked high in terms of performance across Europe and the world. The study of the relevant topic made it possible to identify the main features of the practical orientation of the training of future specialists, in particular teachers, who can be effectively introduced into the national education system.*

Keywords: *Denmark, education system, professional training, practice-oriented approach.*

Стаття надійшла до редакції 03.03.2020

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Н. В. Телічко